

bivam letos sto in sto naročil iz Nemčije, Ruskega, Švedskega itd. za „Dalmatinca“, katerega nemški zdravniki zapisujejo rekonvalescentom, posebno onim, ki so bolni za bledico, torej takim, katerim primanjkuje dobre krvi. Zagotovljena je bodočnost tem vinom, in, Vi gospod — tako mi je rekel — ker ste učitelj v teh pokrajinah, učite vaše vinorejce in odprite jim oči, da bodo umeli ceniti, kar jim je Bog v tako lepi priliki podaril.“

Da bi bili primorski vinorejci, katerim sem tolikokrat enake besede govoril, tega moža slišali, morda bi jih vendar taka beseda, izrečena od častitljivega vinotrgovskega velikana, predramila! Slovenski primorski vinorejci! vzemimo si k srcu te besede, ozirajmo se na okus severnih vinopivcev, skrbimo, da spoznajo naša črna vina, in bodočnost vaša bo srečna. Moja skrb pa bo s pripomočjo gosp. Leibenfrostaja najti kredit našemu teranu, katerega bodo imenovali „zdravilno vino“.

(Dal. prih.)

Nova ovca za naše kraje — Blakfaced-ovca imenovana.

Ko je sl. ministerstvo kmetijstva kranjski družbi kmetijski za ovčjo rejo podelilo letos 200 gold., je pri tej priliki opozorilo družbo na Blakfaced-ovco, katero je začela dunajska kmetijska družba vpejlati z veliko pohvalo. — Ker je ta ovca za Avstrijo celó nova stvar, se noče naša kmetijska družba prenagliti s skušnjo dozdej še malo znane novine in to tem manj, ker Ukviške ovce, ki jih uže več let iz Koroškega dobivamo, so hvale vredne za naše kraje.

Vendar pa tudi noče naša družba priporočane Blakfacedske ovce pozabiti in je skusila od dunajske družbe kaj več izvedeti o tej ovci, in izvedela je iz njenega poročila, ki je natisneno v „Verhand. und Mittheilungen 1879“, to-le:

Blakfaced-ovca je gorska ovca, domá je na visocih gorah Škocije (Schottland), kjer veliko tega blagá redijo. Izprva je bila ta ovca vsa divja, tako, da so jo lovili kakor srne in jelene. Sam vojvoda Hamiltonski ima na svojih škotskih posestvih blizo 80.000 taci napol divjih ovac.

Blakfaced-ovca ima ko železo trdno natoro, niti mraz niti mokrota jej ne škoduje. Mesó njeno je izvrstno dobro, ne ravno mastno, a posebno prijetnega okusa je kakor divjačina. Volne nima fine, a veliko je ima. Niti o krmi niti o strežbi ni kočljiva. Za gorate kraje je kakor nalašč: noge ima kratke, široke prsi, kratek vrat, jako čvrstega života je. Zato pleza na najviša mesta gorá, kjer le še kaj travice raste. Čeravno ne spada v vrsto najtežjih angleških ovac, vaga vendar pitani oven poldrugo leto star, čez 300 kilogr.

Dunajska kmetijska družba je leta 1876. 4 ovne naravnost iz Škocije na Dunaj dobila in grof Schaffgotach, predstojnik podružnice Scheibske, jih je za rejo prevzel, in s temi ovni so jeli plemeniti domače kmetijske ovce. Kmetom izprva niso bili ti ovni všeč zato, ker so bili prehudi, tako, da so celó pomerili 5 ovac. Ščasoma so se jih vendar privadili. Kmetje pravijo: „mesá si ne moremo boljega želeti, volna njih se kaj lepo presti dá in preja je močna kakor struna.“ Gotovo je, da so si kmetje z angleškimi ovni uže prav zeló zboljšali domače pleme.

Cena takega ovna, v Avstrijo pripeljanega, zanša okoli 60 gold. Septembra meseca leta 1878. se je izročilo 10 ovac in 2 ovna gosp. Welspacherju, velikemu posestniku v Schottwien-u, ki s posebnim veseljem izreja to pleme in ga razširja po svoji okolici.

Kmetijska družba dunajska je ministerstvo kmetijstva prosila 1000 gold. državne podpore za nakup Blakfacedskih ovac.

Še enkrat o občni državni požarni zavarovalnici.

V dopisu od 14. avgusta t. l. dokazal sem ob kratkem potrebo takega splošnega zavarovalnega zavoda, do katerega bi ljudstvo sploh popolno zaupanje — in to brez daljših pomislekov — imelo. V števil. 199. „Slov. Nar.“ od 30. avgusta nahaja se dopis iz Notranjskega: „Požari pri nas in kako bi se zabranjevali“, v katerem se kmalu od začetka bere: „Sprožila se je na novo misel, o kateri je bil uže večkrat govor, misel o prisilni državni požarni zavarovalnici. Vsakdo naj se primora zavarovati se in dotična opravila naj prevzamejo c. k. davkarije. Lepa misel, lahko izrečena, al težko izvršena!“ — Ker pa gospod dopisnik te misli dalje ne razpravlja in v svojem obširnem dopisu le dokazuje in nasvete stavi, kako bi se ogromnim požarom v okoliščini prišlo, hočem jaz danes po svoji slabi moči dokazati, kako bi se dala „občna državna požarna — oziroma splošna — zavarovalnica“ praktično in z malimi stroški izvesti in potem tudi upravljati.

Vsako društvo odvisno je gotovo v prvi vrsti od obilega števila udov; kolikor več je društvenikov, toliko na krepkejih nogah društvo stoji, — in ob enem na posamezne tudi toliko manjši letni vplačevalni doneski pripadajo. Bolj ko so moči razcepljene, večja ko je konkurenca, toliko težje je tudi društvu životariti, — v posledici tega pa tudi prej ali pozneje skoraj gotova „krida“ sledi — in udeleženci — le prevečkrat ob vse pridejo. — Znani „krah“ to dosti dobro osvitljuje!

In — ako uže sedaj nekatere zavarovalnice na trdnih nogah stojé, ker so le privatni zavodi, pri katerih je le nekaj tisoč ljudi zavarovanih, kakoršni zavodi so pa lastnina tako imenovanih delničarjev, koliko gotovjši in trdnejši bil bi še le splošni državni zavarovalni zavod, pri katerem bilo bi na milijone zavarovancev vdeleženih in bi država za nj porok bila! Taka splošna državna zavarovalnica bila bi prava državna bratovščina, od katere bi lahko vsak državljan, kdor bil bi zavarovan, v prizadeti mu potrebi — pomoč našel.

Marsikatera privatna zavarovalnica, akoravno ima uže skoz veliko let sem pošteno in vestno oskrbníštvo, utegne vendar-le slednjič v sleparske in brezvestne roke priti, česar bi se pa pri splošni državni zavarovalnici nikdar bati ne bilo.

Tak splošni državni zavod zavarovalnic ne bi samo škodo po ognji načinjeno zavaroval, nego tudi ono po toči, vodi in drugih elementarnih silah prouzročeno, kakor tudi življenje, dote in tako dalje; s tem zavodom naj bi se v posledici združila tudi vsa druga društva, katere v prid (oziroma zavarovanje in pomoč) kakoršnega koli interesa državljanov delujejo, na priliko, tako imenovani „Beamten-Verein“, učiteljska udovska društva itd., kateremu splošnemu zavarovalnemu zavodu bi taka društva svoje dosedanje kapitale v gospodarstvo in oskrbníštvo odstopila. *)

Reklo se bode morda: ustanovitev splošne državne zavarovalnice stala bi izredno veliko stroškov, davki bi se s tem uže tako v gmotnem obziru preobloženemu ljudstvu iz nova povikšali, uprava in oskrbovanje bi novih stroškov natvezilo, uradniki bi se zavoljo tega

*) Tako daleč z zavarovanjem segati, bilo bi predaleč seči in lahko bi se takemu nasvetu reklo: „Das Kind mit dem Bade verschütten“.

pri c. kr. davkarijah morali pomnožiti, cenitev poslopij in drugih zavarovanih reči bila bi draga in še več takih pomislikov. A vsega tega ni se bati. Treba je reč le praktično pričeti, praktično izvršiti in slednjič praktično urejeno tudi praktično upravljati in voditi, pa bode vse dobro na korist države cele, v prid posameznih dežel, posameznih okrajev, posameznih občin, posameznih vasi in posameznih posestnikov — zavarovancev.

Res je, da vsaka nova naprava — oziroma družba, bodi si uže koristna ali pa škodljiva, stane več ali manj novcev, posebno če je v privatnih rokah. Pa — tukaj je vse kaj družega; okoliščine so popolno ugodne; le nekoliko vneme in požrtvovalnosti za splošni blagor državljanov je treba, pa se bode prekristna naprava osnovala in v življenje spravila. Novih „Wertbheimeric“ ne bilo bi potreba napravljati in kupovati, ker ima uže tako slednja davkarija najmanj po dve, v katerih bi gotovo poleg davčnega denarja tudi dovolj prostora za zavarovalnični denar bilo; upravni organi ostanejo oni, kateri uže sedaj davčine zadeve vodijo in oskrbujejo itd. *) Kar bi v tem obziru več ali manj novih stroškov prizadejalo, so — tiskovine — v prvi vrsti davkarske bukvice, katere bi morale nekoliko več obliko imeti, kot sedanje in bile bi ob enem tudi zavarovalne bukvice; te morale biti bi praktično rubricirane tako, da bi prve rubrike veljale za davke, a zadnje pa za zavarovalnico v vseh obzirih. Po teh bukvicah morale bi se tudi vse druge davčine tiskovine primerno vrediti, kakor tudi izplačevalne pôle (Ausgab-Zahlungsbögen) stalnih plač vsakovrstnih uradnikov, profesorjev in ljudskih učiteljev, katere bi poleg drugih navadnih rubrik tudi one gledé zavarovanja obsegale. Na ta način bi se prihranilo na posebnih (zavarovalnih) tiskovinah.

Posebnih uradnikov, oziroma posebnega opravištva za splošno državno zavarovalnico bi potreba ne bilo, ker bi v ta namen dosedanje osebe davkarij in finančnih uradov popolno zadostovalo, kateremu bi se le delo gledé vpisovanja in računov za nekoliko rubrik pomnožilo, kar bi pa gotovo prav proti mali nagradi — radi izvrševali. Gotovo se pa med tem objemem tudi prav veliko takih gospodov v državi nahaja, kateri so prave ljubezni do državljanov davkoplačevalcev presunjeni, in bi zavarovalnična opravila tudi brez vsakoršne posebne nagrade z veseljem izvrševali!

Kar zadeva povišek davkov, bi le tisti nekoliko soldov v svoje zagotovilo več plačevati morali, kateri dosedaj nikjer še zavarovani niso; a onim pa, kateri so uže sedaj pri privatnih zavodih v kakoršnem koli obziru zavarovani, bi se davki, oziroma zavarovalnina — gotovo za precejšnjo število procentov znižali, — a pomagano bilo bi pa vsakemu zavarovancu, kojega bi kaka po ognji (proti ognju moral bi vsakdo zavarovan biti) ali pa drugih elementarnih silah prizadeta nesreča zadela. (Razen ognja zavarovati se, bilo naj bi vsakemu na prosto voljo dano.)

Kar zadeva cenitev poslopij in drugih ognju podvrženih reči, izvršila bi se v vsakem davčnem okraju v sodelovanju enega davkarskega uradnika z županstvi in domačimi zapriseženimi cenilnimi možmi z malimi stroški, kar bi nadomestovalo posebno cenilno komisijo. Se ve da, ko bi se te cenitve tako izvrševale, kot se izvršujejo v cenitve zemljišč, stale bi ogromnih stroškov, kar bilo bi pa nepraktično in tudi popolno nepotrebno. **)

*) Uže sedaj nekateri c. k. davkarji agentstvo privatnih zavarovalnic opravljajo. Pis

**) Splošna zavarovalnica bi tudi lože skrbela posameznim občinam za potrebno gasilno orodje in ustanovitev požarnogasilnih društev, kot je to privatnim zavodom mogoče. Pis.

Tako bi se po mojih plitvih in slabih nazorih dala splošna državna zavarovalnica z najmanjšimi stroški oživiti in v krepki stan pripraviti. Slednjič le še tukaj javno prosim, da naj se še kak drug učen in več gospod gledé te prekristne naprave oglasi, osobito p. n. gosp. Luka Robič, deželni poslanec, kateremu so posebno vse davkarske razmere in uprava temeljito znane. Naj bi pač ta, za blagor slovenskega ljudstva vseskozi gorko vneti patrijot tudi v tej važni zadevi hotel svojo praktično besedo reči in v prosep prekristne naprave svojo betvico žrtovati!

Na Premu 17. septembra 1879.

Matija Rant, narodni učitelj.

Starozgodovinske stvari.

Špitališki tabor

in še kaj družega.

V prvih desetletjih 13. stoletja sozidal je mejni grof Istre Henrik, grof Andechski iz Bavarske, sv. Antona špital na Pockesrukke (Bocksruck) slovenski Kozji hrbet, kateri se je menda do danes pod imenom „tabor“ ohranil. Bil je duhovna ustanova pod nedvomno meniškem oskrbovanjem, za vzdržanje tovarne poti, ki je iz Špitaliča čez hrib v savinsko dolino vodila ter za sprejemo in postrežbo revnih popotnikov, ki so se te poti posluževali.

Ta špital je bil pozneje po oglejskem opatu Andeksu samostanu Viktrinjemu podarjen. O tem sem uže več listin nabral; zadnja letnica je 1306—8 v Oroženu (Oberburg), katero sem našel o tem gradu, ali kakor ljudstvo pravi, „grajščini“.*)

Jako me je razveselilo, ko sem čital, da se sedaj „tabor“ zove. To kaže, da se je v 15. stoletji iz razvalin (od 1471 po turškem razdjanji) v tabor predelal. Ime, etimologijo in zgodovino tega grada „sv. Antona špital“ pa nam hrani sedanja fara „Špitalič“. Kdor pa hoče natančneje o tem kaj izvedeti, naj čita profesor Tangl-a „die Freien von Suneck“ 1861., ali pa „Mitth. für Steiermark“ istega leta itd.; tudi Valvazor pripoveduje veliko o tem špitalu ali grajščini.

Kar se Valvazorja tiče, rekel sem uže v 15. listu „Novic“, da je bil velik poštenjak, a kritik pa ni bil, tudi topografičen preiskatelj zgodovine ne; opozoriti pa si štejem v dolžnost one, kateri samo njega kot avtorja za preiskave v rokah imajo, da naj vire pogledajo, iz katerih je prepisaval. On sam je bil pošten zgodovinar; kar je iz listin pripovedoval, katere je on videl, to je gotovo, k večjemu kakova nedolžna pomota ali tudi tiskaren pogrešek; vse drugače pa je z Aventinom, Lacijem, Megiserjem, Schönlebnom itd. Ti možje so zgodovinarili in pa romancovali, včasih pa prav grobe laži svojim lahkovernim čitateljem nesramno natvezavali.

Najprej pogledjmo mesto Kranj v Valvazorju; tam so vsi sodelavali, a vendar kdor si upa najmanjši dokaz za resnico navesti, da je res bil kdaj tam „Sitz der Markgrafen von oder zu Krainburg“, dobí naslov „preučenjaka“, pač pa je bil Kamnik prestolno mesto mejnih grofov Istre, ker okoli leta 1090—1110 prišla je rodovina Andeks na Kranjsko, okoli leta 1144 pa po dedšini v posestvo Kamnika; leta 1173 je postal Bertold III. mejni grof Istre, a ne „krainburžki“ „krajn-

*) Rimskih starin ali gradov ljudstvo nikdar „grad“, „grajščina“ ne poimenuje, ampak „gradišče“; če pa ni ta tabor v dotični legi na Kozjem hrbtu ali vsaj blizu tovarne poti, potem pa bo stari grad „Taller-jev“.